

[Legal Act of Ukraine] (2002).

[Legal Act of Ukraine] (1998).

Ostap'iuk, N. I. "Derzhavne rehuliuвання розвитку turystychnoi haluzi v Ukraini" [Government regulation of the tourism industry in Ukraine]. *Dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.03, 2011.*

Poliuha, V. O. "Ekonomichni i orhanizatsiini vazheli rehuliatornoi polityky rozvytku turyzmu" [Economic and organizational levers of regulatory policy for tourism development]. *Dys. ... kand. ekon. nauk: 08.02.03, 2005.*

Shcherban, I. O. "Mekhanizm antykrizovoho upravlinnia poserednytskymy orhanizatsiiami (na prykladi pidpriemstv turyzmu)" [The mechanism of crisis management intermediary organizations (for example, tourism enterprises)]. *Dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.04, 2011.*

Vynohradska, A. "Rozvytok ukrainskoho turystychnoho biznesu" [The development of Ukrainian tourism]. *Ekonomika. Finansy. Pravo, no. 5 (2000): 13-18.*

Zabaldina, Yu. B. "Ekonomichna diahnostyka ta prohnozuvannya rozvytku rehionalnogo rynku turystychnykh posluh" [The economic diagnosis and prediction of regional tourism market]. *Avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.10.01, 2006.*

УДК 330.341.1

МОДЕЛЬ ОЦІНКИ РІВНЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ З УРАХУВАННЯМ СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНИХ ФАКТОРІВ ВПЛИВУ

© 2014 ГОРЯЧЕВА К. О.

УДК 330.341.1

Горячева К. О. Модель оцінки рівня сталого розвитку промисловості з урахуванням соціально-екологічних факторів впливу

Метою статті є розробка моделі оцінки рівня сталого розвитку промисловості з урахуванням соціально-екологічних факторів впливу. Дана модель спрямована на формування результативної інформації щодо рівня сталого розвитку підприємства і розробки подальших рішень про забезпечення вищого рівня або підтримку існуючого. У результаті дослідження представлено розрахунок інтегрального показника оцінки рівня сталого розвитку промисловості, в основу якого покладено збалансовану систему показників. Виділено 5 блоків впливу на сталий розвиток підприємства: власники, бізнес-процеси, клієнти, працівники, продукція. Для інтерпретації розрахованого значення інтегрального показника оцінки рівня сталого розвитку промислового підприємства використані зони сталості. Обґрунтовано вибір подальшої стратегії розвитку підприємства з урахуванням його належності конкретній зоні сталості. Розроблена модель оцінки рівня сталого розвитку промислового підприємства дозволяє визначити рівень його сталості з урахуванням впливу факторів макро- і мікросередовища, а також може бути використана для оцінки сталого розвитку підприємств різних галузей промисловості.

Ключові слова: сталий розвиток промисловості, інтегральний показник оцінки сталого розвитку, збалансована система показників, зони сталого розвитку, стратегія розвитку.

Рис.: 1. **Формул:** 10. **Бібл.:** 13.

Горячева Катерина Олександрівна – аспірантка, Донецький національний університет (вул. Університетська, 24, Донецьк, 83001, Україна)

E-mail: 4moki@ukr.net

УДК 330.341.1

Горячева Е. А. Модель оценки уровня устойчивого развития промышленности с учетом социально-экологического факторов влияния

Целью статьи является разработка модели оценки уровня устойчивого развития промышленности с учетом социально-экологических факторов влияния. Данная модель направлена на формирование результативной информации об уровне устойчивого развития предприятия и разработку дальнейших решений по обеспечению высшего уровня или поддержку существующего. В результате исследования представлен расчет интегрального показателя оценки уровня устойчивого развития промышленности, в основу которого положена сбалансированная система показателей. Выделены 5 блоков влияния на устойчивое развитие предприятия: владельцы, бизнес-процессы, клиенты, работники, продукция. Для интерпретации рассчитанного значения интегрального показателя оценки уровня устойчивого развития промышленного предприятия использованы зоны устойчивости. Обоснован выбор дальнейшей стратегии развития предприятия с учетом его принадлежности конкретной зоне устойчивости. Разработанная модель оценки уровня устойчивого развития промышленного предприятия позволяет определить уровень его устойчивости с учетом влияния факторов макро- и микросреды, а также может быть использована для оценки устойчивого развития предприятий различных отраслей промышленности.

Ключевые слова: устойчивое развитие промышленности, интегральный показатель оценки устойчивого развития, сбалансированная система показателей, зоны устойчивого развития, стратегия развития

Рис.: 1. **Формул:** 10. **Библ.:** 13.

Горячева Екатерина Александровна – аспірантка, Донецький національний університет (вул. Університетська, 24, Донецьк, 83001, Україна)

E-mail: 4moki@ukr.net

UDC 330.341.1

Goryacheva Kateryna O. Model of Assessment of the Level of Sustainable Development of Industry with Consideration of Socio-ecological Factors of Influence

The goal of the article is development of a model of assessment of the level of sustainable development of industry with consideration of socio-ecological factors of influence. This model is directed at formation of the resulting information about the level of sustainable development of an enterprise and development of further solutions with respect to ensuring a higher level or maintaining the existing one. In the result of the study the article provides calculation of an integral indicator of assessment of the level of sustainable development of industry, the basis of which is formed by a balanced scorecard. The article allocates 5 blocks of influence upon sustainable development of an enterprise: owners, business processes, clients, employees and products. It uses sustainability zones for interpretation of the calculated value of the integral indicator of assessment of the level of sustainable development of an industrial enterprise. It justifies selection of the further strategy of enterprise development with consideration of its belonging to a specific zone of sustainability. The developed model of assessment of the level of sustainable development of an industrial enterprise allows determination of the level of its sustainability with consideration of factors of macro- and micro-environment and also could be used for assessment of sustainable development of enterprises from various branches of industry.

Key words: sustainable development of industry, integral indicator of assessment of sustainable development, balanced scorecard, zones of sustainable development, strategy of development.

Pic.: 1. **Formulae:** 10. **Bibl.:** 13.

Goryacheva Kateryna O. – Postgraduate Student, Donetsk National University (vul. Universytetska, 24, Donetsk, 83001, Ukraine)

E-mail: 4moki@ukr.net

У даний час вітчизняні промислові підприємства функціонують в умовах жорсткості конкуренції. Нестабільність економічної кон'юнктури, підвищення вимог споживачів до виробленої продукції, розвиток інформаційних технологій, зростання ролі людського капіталу та невизначеності призводять до необхідності забезпечення їх сталого розвитку.

Оцінка рівня сталого розвитку підприємства є обов'язковою умовою управління ним, оскільки дає можливість за результатами її інтерпретації створювати обґрунтоване судження щодо розвитку підприємства та на цій підставі приймати довгострокові рішення. Результати оцінювання рівня розвитку промислового підприємства мають багатоцільове призначення. Перш за все, дана оцінка може бути використана у прийнятті управлінських рішень щодо стратегічного позиціонування підприємства, довгострокових інвестицій, пошуку нових ринків для продукції, планування довгострокової співпраці з партнерами, вибору конкурентних переваг, дослідження та посилення слабких і сильних сторін підприємства у середньостроковому та довгостроковому періодах. Значення цієї оцінки є не меншим, ніж традиційної інформації про фінансові результати діяльності організації. Оцінка рівня розвитку промислового підприємства характеризує зміни в діяльності підприємства, які відбуваються сьогодні і ведуть до позитивних результатів у його стані у майбутньому, до збільшення його можливостей надалі.

Питання оцінки сталого розвитку підприємства досить розроблені, їм присвячені праці багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як Ю. О. Бакрунов [1], І. М. Омельченко [7], Н. В. Собченко [9], А. І. Карімова [4], Г. Г. Карачуріна [3], Л. Р. Туктарова [11], З. В. Коробкова [5], Н. А. Хомяченкова [12], О. В. Слюсарєва [8], І. М. Євстюхін [2], Ю. А. Локтіонова [6] та ін.

Аналіз даних досліджень показує, що на сучасному етапі не розроблена чітка система критеріїв і методів оцінки інтегрального показника сталого розвитку, крім того, багато вчених акцентують увагу лише на окремих сторонах діяльності підприємства, що призводить до спотворених результатів оцінки і невірно вибраних стратегій подальшого розвитку.

Метою статті є розробка моделі оцінки рівня сталого розвитку промисловості з урахуванням соціально-екологічних факторів впливу. Дана модель необхідна для формування результатуючої інформації щодо рівня сталого розвитку підприємства і розробки подальших рішень про забезпечення вищого рівня або підтримку існуючого.

Оскільки промислове підприємство розглядається як відкрита соціально-економічна система, то оцінку рівня його сталого розвитку доцільно проводити з урахуванням факторів зовнішнього та внутрішнього середовища. Використання в даному випадку класичного фінансового аналізу за даними статистичної звітності неможливо, оскільки він не відобразить всіх прихованих процесів формування майбутніх позитивних змін підприємства.

Відповідно до поняття сталого розвитку промисловості, як процесу цілеспрямованих змін в економічній, соціальній, екологічній сферах діяльності промислових підприємств, які приводять до покращення фінансово-економічного стану всієї національної промисловості та підвищення її конкурентоспроможності, запропонована модель оцінки ґрунтується на розрахунку інтегрального показника сталого розвитку. На сьогодні існує безліч методик формування систем показ-

ників, однак в основу розрахунку інтегрального показника рівня сталого розвитку покладено збалансовану систему показників, розроблену професорами Гарвардського університету Робертом Капланом і Девідом Нортонем у 1992 р. Дана система визнана найпопулярнішою у світі концепцією управління реалізацією стратегії підприємства та дозволяє інтегрувати фінансові та нефінансові індикатори з урахуванням причинно-наслідкових зв'язків між результуючими показниками та факторами, під впливом яких вони формуються.

Ефективність фінансово-економічної діяльності підприємства промисловості в даній системі будуть характеризувати блоки власників, бізнес-процесів, клієнтів і працівників. А конкурентоспроможність організації розглянута через конкурентоспроможність її продукції як найважливішого критерію функціонування (додатково створений блок «Продукція»). Кожна з компонент системи має рівну значимість і включає набір показників, що відображають найбільш важливі сторони діяльності підприємства: екологічну, економічну та соціальну. (рис. 1).

Блок 1. «Власники» – відображає фінансову складову і оцінює економічні наслідки вже вжитих заходів.

Блок 2. «Бізнес - процеси» – характеризує внутрішню виробничу діяльність підприємства, його екологічну безпеку і досконалість організаційної структури управління.

Блок 3. «Клієнти» – розкриває ринкову оцінку підприємства з позиції його взаємовідносин з клієнтами, споживачами продукції.

Блок 4. «Працівники» – відбиває соціальну сторону, у рамках якої оцінюються процеси навчання і розвитку персоналу організації, розрахунки по заробітній платі.

Блок 5. «Продукція» – описує численні параметри, що впливають на ступінь задоволеності споживачів товарів промислового підприємства.

На наш погляд, даний підхід є актуальним, тому що дозволяє не тільки оцінити вже сформовані фінансові результати, але також спрогнозувати можливість ефективного функціонування підприємства в майбутньому.

Отже, перейдемо безпосередньо до оцінки запропонованих блоків сталості.

Оцінка блоків «Власники», «Бізнес-процеси», «Клієнти» та «Працівники» ведеться аналогічно одна одній шляхом розрахунку інтегральних показників методом середньої зваженої арифметичної:

$$I_{\text{влас}} = \sum_{v=1}^V \alpha_v \cdot z_v; \quad (1)$$

$$I_{\text{біз}} = \sum_{b=1}^B \alpha_b \cdot z_b; \quad (2)$$

$$I_{\text{клієн}} = \sum_{k=1}^K \alpha_k \cdot z_k; \quad (3)$$

$$I_{\text{прац}} = \sum_{p=1}^P \alpha_p \cdot z_p; \quad (4)$$

де $I_{\text{влас}}$ – інтегральний показник оцінки блоку «Власники»; $I_{\text{біз}}$ – інтегральний показник оцінки блоку «Бізнес-процеси»;

$I_{\text{клієн}}$ – інтегральний показник оцінки блоку «Клієнти»; $I_{\text{прац}}$ – інтегральний показник оцінки блоку «Працівники»;

α_v ; α_b ; α_k ; α_p – відповідно коефіцієнт вагомості v -го показника блоку «Власники», b -го показника блоку «Бізнес-процеси», k -го показника блоку «Клієнти», p -го показника блоку «Працівники». Вагові коефіцієнти визначаються методом експертних оцінок;

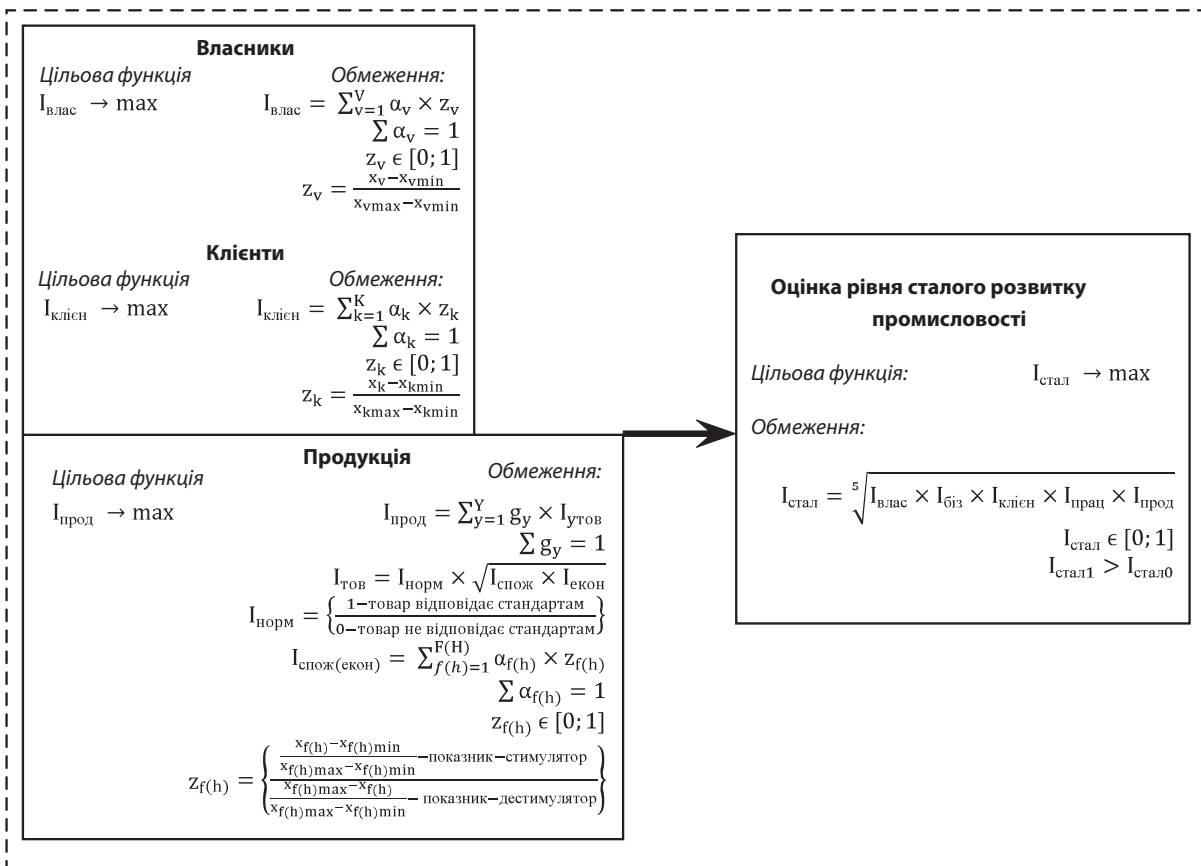


Рис. 1. Модель оцінки рівня сталого розвитку промисловості з урахуванням соціально-екологічних факторів впливу

V – кількість показників в блоці «Власники»;
 B – кількість показників в блоці «Бізнес-процеси»;
 K – кількість показників в блоці «Клієнти»;
 P – кількість показників в блоці «Працівники»;

$z_v; z_b; z_k; z_p$ – відповідно нормоване значення v -го показника блоку «Власники», b -го показника блоку «Бізнес-процеси», k -го показника блоку «Клієнти», p -го показника блоку «Працівники».

Для характеристики блоку «Власники» використані коефіцієнти абсолютної ліквідності, платоспроможності, автономії, маневреності власних коштів, оборотності активів, відношення дебіторської і кредиторської заборгованості. Блок «Бізнес-процеси» визначається коефіцієнтами фондоозброєності, придатності та оновлення основних фондів, інвестиційної активності, ефективності організаційної структури управління, оснащеності очисними пристроями та природоохоронними засобами. Блок «Клієнти» сформований коефіцієнтами ринкової долі, рентабельності продажів, оборотності запасів, прибутковості акцій та новизни продукції. І, в свою чергу, блок «Працівники» описується коефіцієнтами стабільності кадрів, підвищення кваліфікації, безпеки робочих місць, виплат і рівня заробітної плати.

Оцінка блоку «Продукція» ведеться окремо по кожному виду товару, що випускається промисловим підприємством:

$$I_{\text{прод}} = \sum_{y=1}^Y g_y \cdot I_{y\text{тов}}, \quad (5)$$

де $I_{\text{прод}}$ – інтегральний показник оцінки блоку «Продукція»;
 $I_{y\text{тов}}$ – інтегральна оцінка y -го товару підприємства;
 g_y – питома вага реалізації y -го товару в загальному обсязі продажів підприємства (сума всіх питомих ваг дорівнює 1);

Y – кількість видів товарів підприємства.

У ринковій економіці вирішальним фактором успіху товару є його конкурентоспроможність. Це багатоаспектне поняття, що означає відповідність товару умовам ринку, конкретним вимогам споживачів не тільки за своїми якісними, технічними, екологічними, естетичними характеристиками, але і за комерційними та іншими умовами його реалізації (ціна, терміни постачання, канали збуту, сервіс, реклама). Тому для оцінки конкретного товару промислового підприємства врахуємо його споживчі властивості, економічну ефективність і відповідність діючим стандартам, що відображається в такій формулі:

$$I_{\text{тов}} = I_{\text{норм}} \cdot \sqrt{I_{\text{спож}} \cdot I_{\text{екон}}}, \quad (6)$$

де $I_{\text{норм}}$ – нормативна оцінка товару підприємства;
 $I_{\text{спож}}$ – оцінка споживчих властивостей товару;
 $I_{\text{екон}}$ – оцінка економічної ефективності товару.

Показник інтегральної оцінки товару підприємства може змінюватися в межах від 0 до 1, і оскільки всі складові даного показника мають однаково позитивну спрямованість, то чим більше його значення, тим товар організації краще.

Крім вимог до товару, що висувуються кожним окремим споживачем, існують і вимоги, загальні для всіх товарів, обов'язкові до виконання. Це нормативні параметри, які встановлюються: діючими міжнародними (ІСО, МЕК) і регіональними стандартами; національними зарубіжними і вітчизняними стандартами; стандартами фірм – виробників даної продукції; патентною документацією. Нормативна оцінка товару промислового підприємства в даній роботі може приймати лише два значення: 1 – якщо товар повною мірою відповідає стандартам, 0 – якщо товар не відповідає хоча б одному з діючих стандартів. Отже, якщо нормативна оцінка товару буде 0, то за даними формули (6)

і вся інтегральна оцінка товару прийме значення 0, тобто такий товар не зможе бути проданий на даному ринку.

Оцінка споживчих властивостей і економічної ефективності товару проводиться однаково. Для цього відбираються найбільш значущі характеристики товару і розраховуються їх часткові індекси. Далі за допомогою розрахунку середньої арифметичної зваженої знаходиться інтегральний показник.

$$I_{\text{спож(екон)}} = \sum_{f(h)=1}^{F(H)} \alpha_{f(h)} \cdot z_{f(h)}, \quad (7)$$

де $\alpha_{f(h)}$ – коефіцієнт вагомості f -го показника споживчих властивостей товару (h -го показника економічної ефективності товару);

F – кількість показників споживчих властивостей товару;

H – кількість показників економічної ефективності товару;

$z_{f(h)}$ – нормований f -ий показник споживчих властивостей товару (h -ий показник економічної ефективності товару).

Отримана інтегральна оцінка споживчих властивостей характеризує ступінь відповідності даного товару існуючій потребі, і чим вона вища, тим повніше задовольняються запити покупців продукції. Споживчі властивості товару можуть описуватися безліччю показників, однак такі показники, як естетичні, екологічні, психологічні, організаційні є досить складними для їх ідентифікації та оцінки кількісного значення, тому при характеристиці споживчих властивостей товару в даній роботі доцільно обмежитись ергономічними показниками, показниками призначення та надійності.

У свою чергу економічна ефективність товару визначається за допомогою двох основних груп показників:

- ✦ показники придбання продукції – оцінюють розмір грошових коштів, які сплачує покупець до моменту споживання, введення в дію продукції;
- ✦ показники експлуатації продукції – вказують на витрати в ході використання товару підприємства.

Оскільки всі показники всередині кожного з блоків сталості мають різну розмірність, то необхідно їх привести до однорідного вигляду шляхом відображення часткових коефіцієнтів на єдину безрозмірну шкалу, якою обраний інтервал $[0; 1]$. Однорідність розрахованих величин можна досягти різними шляхами: порівняння фактично отриманих значень з нормативними, максимальними, мінімальними, середніми показниками. У даній роботі використано нормування за мінімальним (максимальним) значенням.

$$z_i = \frac{x_i - x_{\min}}{x_{\max} - x_{\min}} \quad \text{– якщо показник є стимулятором;} \quad (8)$$

$$z_i = \frac{x_{\max} - x_i}{x_{\max} - x_{\min}} \quad \text{– якщо показник є дестимулятором,} \quad (9)$$

де z_i – нормоване значення i -го показника;

x_i – значення i -го показника;

x_{\max} – максимальне значення i -го показника;

x_{\min} – мінімальне значення i -го показника.

Використання даного методу нормування обумовлено тим, що за деякими розрахованими показниками оцінки сталості не існує рекомендованих значень, а навіть за тими показниками, у яких такі значення є, спостерігається неможливість їх обліку, оскільки порогові значення індикаторів,

що застосовуються у провідних промислово розвинених країнах світу, відображають абсолютно інше середовище господарювання, яке не можна порівняти з українським. Отже, їх використання в нашій країні буде неминуче вести до спотворення рівня отриманих значень. Звідси слідує, що дані математичні перетворення доцільно проводити, використовуючи як нормативні значення максимальні й мінімальні величини, розраховані для сукупності підприємств кожної галузі, що виробляють основну частку її продукції.

Після розрахунку інтегральних оцінок по всіх блоках стає необхідним згортання даних значень в узагальнений показник сталості промислового підприємства, розрахований методом середньої геометричної:

$$I_{\text{стал}} = \sqrt[F]{I_{\text{влас}} \cdot I_{\text{биз}} \cdot I_{\text{клієн}} \cdot I_{\text{прац}} \cdot I_{\text{прод}}}, \quad (10)$$

де $I_{\text{стал}}$ – інтегральний показник оцінки рівня сталого розвитку підприємства.

Вибір даного методу розрахунку обумовлений тим, що середня геометрична величина більш тонко реагує на зміни показників, що близько знаходяться від нуля, ніж арифметичне значення, оскільки середня геометрична менше або дорівнює середній арифметичній, отже отримана оцінка буде точнішою. Усі інтегральні показники оцінки блоків мають однакову спрямованість. Це означає, що чим вище рівень інтегрального показника рівня сталого розвитку, тим вище сталість самого підприємства. Даний показник сталого розвитку може змінюватися в межах від 0 до 1. Однак, хоча теоретичною межею сталості підприємства є стан, при якому інтегральний показник розвитку дорівнює одиниці, на практиці подібних випадків не спостерігається, адже всі підприємства знаходяться в постійному пошуку свого ідеального стану.

Для подальшої інтерпретації розрахованого значення інтегрального показника оцінки рівня сталого розвитку промислового підприємства використаємо зони сталості [13]. Оскільки даний показник може змінюватися в межах від 0 до 1, отже, встановимо 5 таких зон:

1) Кризове становище підприємства – $I_{\text{стал}} \in [0; 0,2]$;

2) Несталий розвиток підприємства – $I_{\text{стал}} \in (0,2; 0,4]$;

3) Середній рівень сталого розвитку підприємства – $I_{\text{стал}} \in (0,4; 0,6]$;

4) Нормальний рівень сталого розвитку підприємства – $I_{\text{стал}} \in (0,6; 0,8]$;

5) Високий рівень сталого розвитку підприємства – $I_{\text{стал}} \in (0,8; 1]$.

У відповідності до цього, перебуваючи в зоні нормальної та високої сталості, підприємство є зразком для порівняння в інших організаціях, а знаходження в зонах несталого розвитку і кризи свідчить про великий розрив між існуючим положенням і кінцевою метою підприємства. Необхідно враховувати, що запропоновані межі зон сталості є умовними, тому аналіз сталого розвитку підприємств промисловості треба проводити в динаміці, що дозволить зробити обґрунтовані висновки про сталий розвиток. Якщо інтегральні показники оцінки рівня сталого розвитку підприємства з часом зберігають свої значення, або збільшуються постійними темпами, то можна судити про наявність сталості, але якщо дані показники знижуються, то це свідчить про нестабільне функціонування промислового підприємства і потребує негайних управлінських дій.

Після оцінки існуючого рівня сталого розвитку на промислового підприємстві доцільно розробити подаль-

шу стратегію його діяльності, що дозволить максимально використати можливості наявного ресурсного потенціалу. У відповідності до належності конкретній зоні сталості підприємство може вибрати такі види стратегій:

1. Для зони кризового становища найбільш доцільною є стратегія ортогонального розвитку, яка спрямована на досягнення швидкого результату. Слід зазначити, що в даний період підприємство не володіє запасом часу, і необхідно вжити швидкі та найбільш значні кроки для подолання кризи за допомогою заходів в оренду або продажу незатребуваних площ, зосередження на окремих сегментах підприємства, вузькій спеціалізації.

2. Стратегія ендogenous розвитку є пріоритетною для зони несталого і середнього розвитку. Дана стратегія спрямована на досягнення сталості підприємства за рахунок його внутрішніх резервів. Підвищення прибутковості організації можливе за рахунок зростання продуктивності праці, мотивування труда працівників, зниження витрат на виробництво продукції, вдосконалення технологій, більш ефективного використання матеріально-технічної бази.

3. Для зони нормальної сталості характерною є стратегія інтродуктивного або інтроспективного розвитку, яка включає залучення інвесторів та отримання замовлень більшого об'єму.

4. Стратегія поліінтегрального розвитку характерна для зони високої сталості підприємства. Стратегічні можливості підприємства визначають подальший розвиток і досягнення високих результатів за рахунок довгострокових інвестицій у високоприбуткові проекти, диверсифікації діяльності, виходу на нові ринки [10].

ВИСНОВКИ

Отже, розроблена в даному дослідженні модель оцінки рівня сталого розвитку промислового підприємства дозволяє визначити рівень його сталості з урахуванням впливу факторів макро- і мікросередовища, а також може бути використана для оцінки сталого розвитку підприємств різних галузей промисловості. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Бакрунов Ю. О.** Стратегия повышения конкурентной устойчивости строительных предприятий : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / Ю. О. Бакрунов. – М., 2004. – 195 с.
2. **Евстюхин И. Н.** Проблемы обеспечения экономической устойчивости промышленных предприятий в современных условиях / И. Н. Евстюхин // ЭПОС. – 2007. – № 1 (29). – С. 33 – 36.
3. **Карачурина Г. Г.** Обеспечение устойчивого развития региона на основе повышения его конкурентоспособности : дис. ... канд. экон. наук : 08.00.05 / Г. Г. Карачурина. – Уфа, 2011. – 189 с.
4. **Каримова А. И.** Оценка уровня устойчивого развития малого предпринимательства в регионе / А. И. Каримова // Вестник ЮрГУ. Серия: Экономика и менеджмент. – 2012. – № 30 (23). – С. 138 – 143.
5. **Коробкова З. В.** Экономический механизм устойчивого развития предприятия в условиях растущей хозяйственной глобализации / З. В. Коробкова // Функционирование предприятий в российской экономике: проблемы и решения : сб. науч. тр. / Под ред. В. В. Титова, В. Д. Марковой. – Новосибирск : ИЭПП СО РАН, 2006. – С. 57 – 68.
6. **Локтионова Ю. А.** Механизм обеспечения экономической безопасности предприятия / Ю. А. Локтионова // Социально-экономические явления и процессы. – 2013. – № 3.
7. **Омельченко И. Н.** Методология, методы и модели системы управления организационно-экономической устойчивостью наукоемкого производства интегрированных структур / И. Н. Омельченко

/ Под ред. проф. А. А. Колобова. – М. : Изд-во МГТУ им. Н. Э. Баумана, 2005. – 240 с.

8. **Слюсарева Е. В.** Конкурентоспособность как отражение устойчивого развития / Е. В. Слюсарева // Информационно-экономические аспекты развития предприятий и фирм : сб. науч. тр. / Отв. ред. М. В. Могилевич. – Омск : Изд-во ОмГТУ, 2006. – С. 86 – 93.

9. **Собченко Н. В.** Комплексная методика оценки экономической устойчивости предприятий на основе инновационной активности / Н. В. Собченко // Научный журнал КубГАУ. – 2011. – № 67 (03). – С. 46 – 52.

10. **Табекина О. А.** Стратегии развития предприятия машиностроения на основе зон устойчивости // Конверсия в машиностроении / О. А. Табекина. – 2006. – № 5. – С. 75 – 77.

11. **Туктарова Л. Р.** Стратегия обеспечения хозяйственной устойчивости промышленного предприятия : дис. канд. экон. наук : 08.00.05 / Л. Р. Туктарова. – Самара, 2002.

12. **Хомяченкова Н. А.** Методика многокритериальной классификации промышленных предприятий по группам устойчивого развития / Н. А. Хомяченкова // Вестник Тверского государственного университета. Серия: Прикладная математика. – 2010. – № 37. – С. 81 – 96.

13. **Шестерикова Н. В.** Методика выбора и оценки стратегии устойчивого развития предприятия с учетом диапазона зон устойчивости / Н. В. Шестерикова // Вестник нижегородского университета имени Л. И. Лобачевского. Серия: Экономические науки. – 2013. – № 1 (1). – С. 277 – 281.

Науковий керівник: Козлов В. П., кандидат економічних наук, доцент кафедри «Фінанси і банківська справа» Обліково-фінансового факультету Донецького національного університету

REFERENCES

- Bakrunov, Yu. O. "Strategiia povysheniia konkurentnoy ustoychivosti stroitelnykh predpriyatii" [Strategy for improving the sustainability of the competitive construction companies]. *Dis. ... kand. ekon. nauk: 08.00.05*, 2004.
- Evstiukhin, I. N. "Problemy obespecheniia ekonomicheskoy ustoychivosti promyshlennykh predpriyatii v sovremennykh usloviakh" [The problem of ensuring economic stability of industrial enterprises in modern conditions]. *EPOS*, no. 1 (29) (2007): 33-36.
- Karachurina, G. G. "Obespechenie ustoychivogo razvitiia regiona na osnove povysheniia ego konkurentosposobnosti" [Sustainable development of the region by improving its competitiveness]. *Dis. ... kand. ekon. nauk: 08.00.05*, 2011.
- Karimova, A. I. "Otsenka urovnia ustoychivogo razvitiia malogo predprinimatelstva v regione" [Assessing the level of sustainable development of small business in the region]. *Vestnik YuUrGU. Seriya: Ekonomika i menedzhment*, no. 30 (23) (2012): 138-143.
- Korobkova, Z. V. "Ekonomicheskii mekhanizm ustoychivogo razvitiia predpriatia v usloviakh rastushchey khoziaystvennoy globalizatsii" [Economic mechanism of sustainable development of the company in the context of growing economic globalization]. In *Funktsionirovanie predpriatii v rossiyskoy ekonomike: problemy i resheniia*, 57-68. Novosibirsk: IEOPP SO RAN, 2006.
- Khomiachenkova, N. A. "Metodika mnogokriterialnoy klassifikatsii promyshlennykh predpriyatii po gruppam ustoychivogo razvitiia" [Multicriteria classification technique industrial groups for sustainable development]. *Vestnik TvGU. Seriya: Prikladnaia matematika*, no. 37 (2010): 81-96.
- Loktionova, Yu. A. "Mekhanizm obespecheniia ekonomicheskoy bezopasnosti predpriatii" [Mechanism to ensure economic security]. *Sotsialno-ekonomicheskie iavleniia i protsessy*, no. 3 (2013).
- Omelchenko, I. N. *Metodologiya, metody i modeli sistemy upravleniia organizatsionno-ekonomicheskoy ustoychivostiu naukoemkogo proizvodstva integrirovannykh struktur* [Methodology, methods and models of organizational management and economic stability of high-tech manufacturing integrated structures]. Moscow: Izdatelstvo MGТУ im. N. E. Bauman, 2005.
- Sobchenko, N. V. "Kompleksnaia metodika otsenki ekonomicheskoy ustoychivosti predpriatii na osnove innovatsionnoy aktivnosti" [Integrated method of estimating the economic stability of